

Halk Sağlığı Hemşirelerinin Aşılama Oranlarının Arttırılmasında Rolü: Çalışmalar, Raporlar ve Politika Belgelerinin İncelenmesi

The Role of Public Health Nurses in Increasing Vaccination Rates: A Review of Studies, Reports, and Policy Documents

Necati Bükecik

Geliş Tarihi (Received): 14.08.2024

Kabul Tarihi (Accepted): 5.06.2025

Yayın Tarihi (Published): 25.08.2025

Abstract: This study examined the roles and effects of public health nurses in increasing vaccination rates. In the study, national and international reports, policy documents and scientific publications published between 2020 and 2024 were evaluated using systematic document analysis. The data collection process was carried out in PubMed, Scopus, Web of Science, ULAKBİM and DergiPark databases. The findings reveal that public health nurses play critical roles in community-based vaccination campaigns, such as education, access, counseling and trust-building. In addition, it was determined that various difficulties were encountered in combating logistics management difficulties and social vaccine hesitancy in rural areas. As a result, it was suggested that in order to support the effectiveness of nurses in increasing vaccination rates, professional training programs should be strengthened, community-based interventions should be disseminated with cultural sensitivity and technical capacity should be increased in logistics processes.

Keywords: Public health nursing, Vaccination rates, Immunization strategies, Health policy, Prevention of communicable diseases

&

Öz: Bu çalışmada, halk sağlığı hemşirelerinin aşılama oranlarını arttırmadaki rolleri ve etkileri incelenmiştir. Araştırmada, 2020–2024 yılları arasında yayımlanan ulusal ve uluslararası raporlar, politika belgeleri ve bilimsel yayınlar sistematik doküman analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Veri toplama süreci PubMed, Scopus, Web of Science, ULAKBİM ve DergiPark veri tabanlarında gerçekleştirilmiştir. Bulgular, halk sağlığı hemşirelerinin toplum temelli aşılama kampanyalarında eğitim, erişim sağlama, danışmanlık ve güven inşa etme gibi kritik roller üstlendiklerini ortaya koymaktadır. Ayrıca, kırsal alanlarda lojistik yönetim zorlukları ve toplumsal aşı tereddüdü ile mücadelede çeşitli güçlüklerle karşılaşıldığı belirlenmiştir. Sonuç olarak, hemşirelerin aşılama oranlarını arttırmadaki etkinliğini desteklemek amacıyla, mesleki eğitim programlarının güçlendirilmesi, kültürel duyarlılıkla toplum temelli müdahalelerin yaygınlaştırılması ve lojistik süreçlerde teknik kapasitenin artırılması gerektiği önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Halk sağlığı hemşireliği, Aşılama oranları, Bağışıklama stratejileri, Sağlık politikası, Bulaşıcı hastalıkların önlenmesi

Atıf/Cite as: Bükecik N. Halk Sağlığı Hemşirelerinin Aşılama Oranlarının Arttırılmasında Rolü: Çalışmalar, Raporlar ve Politika Belgelerinin İncelenmesi. Abant Sağlık Bilimleri ve Teknolojileri Dergisi. 2025;5(2):55-65.

İntihal-Plagiarism/Etik-Ethic: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği, araştırma ve yayın etiğine uyulduğu teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and it has been confirmed that it is plagiarism-free and complies with research and publication ethics. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sabited/policy>

Telif Hakkı/Copyright © Published by Bolu Abant İzzet Baysal University, Since 2021 – Bolu

Dr. Necati Bükecik, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Tıp Fakültesi, Bolu, Türkiye, necati.bukecik@ibu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-0435-9606> (Sorumlu Yazar/Corresponding Author)

Giriş

Aşılama, bulaşıcı hastalıkların önlenmesinde en etkili ve maliyet açısından en uygun halk sağlığı müdahalelerinden biri olarak kabul edilmektedir. Ancak küresel düzeyde aşılama oranları hâlâ istenilen seviyelere ulaşamamaktadır. Aşı tereddüdü, bilgi eksikliği ve yapısal eşitsizlikler gibi faktörler, bağışıklama programlarının etkinliğini sınırlamaktadır (1). Özellikle COVID-19 salgını sonrasında toplumların aşıya yönelik güveninde yaşanan dalgalanmalar, sağlık otoritelerinin toplum temelli aşılama stratejilerine yeniden odaklanmasına neden olmuştur (2).

Bu süreçte, halk sağlığı hemşireleri aşılama kampanyalarının başarısında kilit rol üstlenen sağlık profesyonelleri olarak öne çıkmaktadır. Hemşireler yalnızca aşı uygulayan kişiler değil; aynı zamanda danışmanlık hizmeti sunan, sağlık okuryazarlığını artıran, toplumla güven ilişkisi kuran, eğitim faaliyetlerini yürüten ve yerel liderlerle iş birliği geliştiren çok yönlü aktörlerdir. Literatürde; hemşirelerin birebir danışmanlık yoluyla aşı tereddüdünü azalttıkları (3), salgın sonrası liderlik ve kriz yönetimi becerilerinin geliştiği (4), eğitsel stratejilerin toplumun aşıya yönelik tutumlarını olumlu etkilediği (5) ve kırsal bölgelerde lojistik destek sağlayarak aşılama hizmetlerinin yaygınlaştırılmasına katkı sundukları (6) çeşitli araştırmalarla ortaya konmuştur.

Bununla birlikte, halk sağlığı hemşirelerinin aşılama süreçlerindeki bu çok boyutlu rollerini, karşılaştıkları zorlukları ve uyguladıkları stratejileri politika belgeleri, ulusal rehberler ve uluslararası stratejik dokümanlar temelinde bütüncül biçimde analiz eden sistematik çalışmalar literatürde oldukça sınırlıdır. Bu eksiklik, yalnızca akademik bilgi üretimi açısından değil, aynı zamanda sağlık hizmet planlaması, eğitim politikalarının geliştirilmesi ve saha uygulamalarının güçlendirilmesi açısından da önemli bir boşluk oluşturmaktadır.

Bu bağlamda, bu çalışmanın temel amacı; 2020–2024 yılları arasında yayımlanmış güncel literatür, ulusal kılavuzlar ve uluslararası sağlık politika belgeleri doğrultusunda, halk sağlığı hemşirelerinin toplum temelli bağışıklama stratejilerindeki rollerini, karşılaştıkları güçlükleri ve geliştirdikleri uygulamaları doküman analizi yöntemiyle sistematik olarak değerlendirmektir. Çalışma, hemşirelik uygulamaları ile sağlık politikaları arasındaki bağı güçlendirmeye katkı sunmayı ve hemşirelerin aşılama oranlarını artırmadaki çok yönlü katkılarının sağlık sistemlerine daha etkin biçimde entegre edilmesini desteklemeyi amaçlamaktadır.

Gereç ve Yöntem

Araştırma Tipi ve Tasarımı

Bu çalışma, halk sağlığı hemşirelerinin aşılama oranlarını artırmadaki rollerini ve uyguladıkları stratejileri incelemek amacıyla nitel araştırma deseni kullanılarak yürütülmüştür. Çalışmada, doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Doküman analizi; yazılı kaynakların sistematik biçimde seçilmesi, organize edilmesi, kodlanması ve yorumlanması süreçlerini içeren bir nitel veri toplama ve analiz yöntemidir (7).

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın örneklemi, 2020–2024 yılları arasında yayımlanmış ulusal ve uluslararası düzeydeki sağlık raporları, resmi politika belgeleri, Sağlık Bakanlığı kılavuzları ve ilgili bilimsel makaleler oluşturmaktadır. Belge seçiminde aşağıdaki dahil etme ve dışlama kriterleri dikkate alınmıştır:

- Dahil Edilme Kriterleri:
 - Halk sağlığı hemşirelerinin aşılama süreçlerindeki rollerini inceleyen veya bu role doğrudan gönderme yapan içerikler
 - Aşılama programları, aşı tereddüdü ve toplum sağlığına yönelik hemşirelik müdahalelerini kapsayan yayınlar
 - Türkçe veya İngilizce dillerinde olanlar
- Dışlama Kriterleri:
 - Konu dışı içerikler (örneğin sadece aşının farmakolojik yönünü ele alan çalışmalar)
 - Tam metnine ulaşamayan belgeler

Yapılan sistematik tarama sonucunda toplam 84 belgeye ulaşılmış, dışlama kriterlerine göre 65 belge analiz dışı bırakılmış, kalan 19 belge içerik analizine dahil edilmiştir.

Veri Toplama Süreci

Veri toplama süreci, Mart-Haziran 2024 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. PubMed, Scopus, Web of Science, ULAKBİM ve DergiPark veri tabanları taranmış; hem İngilizce (“public health nursing”, “vaccination programs”, “vaccine hesitancy”, “role of nurses in immunization”, “immunization strategies”) hem de Türkçe (“halk sağlığı hemşireliği”, “aşılama programları”, “aşı tereddüdü”, “hemşirelerin aşılamadaki rolü”) anahtar kelimeleri kullanılmıştır. Bulgular, excel programına aktarılmış ve içerik uygunluklarına göre belgeler sınıflandırılmıştır.

Veri Analizi

Çalışma kapsamında toplanan belgeler, nitel içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. İçerik analizine dahil edilen belgelerin tematik sınıflaması, “Tablo 1. Doküman Analizi Tablosu” başlığı altında sunulmuştur. Bu tablo; belgelerin adı, yayımlandığı kurum, yayımlanma yılı, belge türü, analiz sürecinde belirlenen ana temalar ve kodlar ile birlikte her bir belgenin hangi yönüyle değerlendirildiğini açık biçimde göstermektedir. Kodlama süreci, Elo ve Kyngäs’in (2008) içerik analiz modeline uygun olarak yürütülmüş; elde edilen bulguların güvenilirliği ve izlenebilirliği bu tablo aracılığıyla sistematik biçimde sağlanmıştır (8).

İçerik analizi süreci üç temel aşamadan oluşmuştur:

- Hazırlık aşaması: Belgeler dikkatle okunmuş; ilgili içerikler anlam birimlerine ayrılmış ve manuel olarak ilk kodlar oluşturulmuştur.
- Organizasyon aşaması: Elde edilen kodlar karşılaştırılarak benzer yapılar gruplandırılmış ve bu gruplar üzerinden temalar yapılandırılmıştır.
- Raporlama aşaması: Nihai olarak oluşturulan temalar, çalışmanın “Bulgular” bölümünde sunulmuştur.

Kodlama işlemi araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiş; analiz sürecinde tutarlılığı sağlamak amacıyla bir kod defteri oluşturulmuş ve süreç boyunca sistematik notlar alınmıştır. Tüm analiz süreci, akademik şeffaflık ve nitel veri analizine uygunluk ilkeleri doğrultusunda yürütülmüştür.

Etik Hususlar

Bu çalışma, yalnızca kamuya açık belgeler üzerinde gerçekleştirildiği ve herhangi bir insan katılımcıdan doğrudan veri toplanmadığı için etik kurul onayı gerektirmemektedir. Ancak, araştırmanın tüm aşamalarında bilimsel etik kurallara uyulmuş, kaynaklar doğru şekilde belirtilmiş ve çalışmanın güvenilirliği titizlikle sağlanmıştır.

Bulgular

Bu çalışmada, 2020–2024 yılları arasında yayımlanan ulusal ve uluslararası düzeydeki 19 belge, halk sağlığı hemşirelerinin aşılama süreçlerindeki rollerini ve stratejik katkılarını incelemek amacıyla sistematik doküman analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Tematik analiz sonucunda, halk sağlığı hemşirelerinin toplum temelli bağışıklama stratejilerinde üstlendikleri çok boyutlu rolleri yansıtan dört ana tema belirlenmiştir. Bu temalar aşağıda detaylandırılmıştır:

1. Eğitim ve Bilgilendirme Roller

Hemşirelerin eğitim liderliği ve toplumu bilgilendirme işlevleri çeşitli çalışmalarda vurgulanmıştır. Hunsaker ve arkadaşları (2023), grip aşısı kampanyalarında hemşirelerin eğitici liderlik rolünü ön plana çıkarmıştır (9). Güneş ve Zaybak (2021), kültürel hassasiyet içeren toplum temelli eğitim programlarının etkili olduğunu belirtmiştir (10). Katz ve arkadaşları (2021), HPV aşısı kampanyalarında hemşirelerin toplum bilgilendirme yoluyla aşı kabulünü artırdığını göstermiştir (11). Graaf ve Oomen (2023), hemşirelerin

eğitim liderliğiyle aşı tereddüdünü azalttığını belirtmiştir (12). Duman ve Yıldız (2023) ise, hemşirelik öğrencilerinin profesyonel eğitim yoluyla toplumsal katkı sunduğunu ifade etmiştir (5).

2. Aşı Tereddüdü ile Başa Çıkma Stratejileri

Çeşitli çalışmalarda, birebir iletişim, danışmanlık ve motivasyonel görüşme tekniklerinin aşı tereddüdünü azaltmada etkili olduğu saptanmıştır. Breckenridge ve arkadaşları (2022), motivasyonel görüşme tekniklerinin birinci basamakta başarıyla kullanıldığını; Appelqvist ve arkadaşları (2023) ise ebeveynlerle birebir iletişimin aşı kabulünü artırdığını ortaya koymuştur (13,3). Gagneur ve arkadaşları (2023), doğum sonrası dönemde yapılan danışmanlığın annelerin aşı kararları üzerinde etkili olduğunu bildirmiştir (14). Baniak ve arkadaşları (2021), deneyimli hemşirelerde aşı kabul oranlarının daha yüksek olduğunu saptamıştır (15). Laamiri ve arkadaşları (2023), toplumun aşı bilincinin artırılmasında hemşirelerin aktif rol oynadığını ortaya koymuştur (16).

3. Toplum Temelli Müdahale ve Lojistik Roller

Hemşirelerin sadece bireysel değil, aynı zamanda yapısal ve lojistik düzeyde de aşılamaya süreçlerine katkı sundukları belirlenmiştir. Nduhura ve arkadaşları (2022), hemşirelerin soğuk zincir ve aşı lojistiği yönetiminde aktif rol oynadığını ifade etmiştir (6). Konstantakopoulou ve Galanis (2023), mobil aşılamaya hizmetlerinde hemşirelerin katkılarını vurgulamıştır (17). Young ve arkadaşları (2024), kırsal bölgelerde toplum liderleriyle iş birliği yaparak aşı uygulamalarının başarıya ulaştığını bildirmiştir (18). Song ve arkadaşlarının (2024) çalışması, kültürel uyum ve yerel iş birliğinin aşı kabulü üzerindeki etkisini ortaya koymuştur (19).

4. Liderlik ve Yönetmel Rollerin Güçlenmesi

Covid-19 pandemisi sonrasında halk sağlığı hemşirelerinin stratejik liderlik ve yönetmel sorumlulukları belirgin şekilde artmıştır. Lyons ve arkadaşları (2024), hemşirelerin özellikle aşılamaya programlarında liderlik rollerinin ön plana çıktığını belirtmiştir (4). Dünya Sağlık Örgütü'nün Immunization Agenda 2030 (2020) strateji belgesinde ise hemşirelerin; veri yönetimi, politika oluşturma ve savunuculuk gibi alanlarda aktif görev almalarının önemi vurgulanmıştır (2).

Genel Değerlendirme

Elde edilen bulgular, halk sağlığı hemşirelerinin aşılamaya süreçlerinde yalnızca klinik uygulayıcı olarak değil; aynı zamanda toplum eğitici, bireysel danışman, lider, savunucu ve lojistik koordinatör gibi çok boyutlu rolleri etkin şekilde üstlendiklerini ortaya koymaktadır. Hemşireler, toplumun aşuya yönelik bilgi düzeyini artırmakta, bireylerin aşuya yönelik tutumlarını olumlu yönde şekillendirmekte ve özellikle kırılgan gruplara ulaşmada kritik işlevler üstlenmektedir. Eğitim liderliği, aşı tereddüdüyle birebir iletişim yoluyla başa çıkma, mobil hizmet sunumu, lojistik destek sağlama ve yönetmel sorumluluk alma gibi farklı düzeylerdeki katkılar, hemşirelik mesleğinin toplum sağlığına olan stratejik etkisini pekiştirmektedir. Bu katkılar aynı zamanda, halk sağlığı politikalarının planlanması ve uygulanması süreçlerinde hemşirelerin etkinliğinin artırılması gerektiğine işaret etmektedir.

Tablo 1: Doküman Analizi Tablosu

Doküman Adı	Yazar(lar)/ Kaynak	Yayınlayan Kurum/Dergi Adı	Yıl	Belge Türü	Temel Amaç	Ana Tema	Alt Tema	Alıntı/ Sayfa
Immunization coverage	World Health Organization (1)	World Health Organization	2024	Bilgi Notu	Küresel aşılama oranlarının değerlendirilmesi	Aşı Tereddüdü ile Başa Çıkma Stratejileri	İzleme ve raporlama	—
COVID-19 vaccine hesitancy and uptake	Baniak ve ark. (15)	Vaccines	2021	Nicel Araştırma/ Bilimsel Makale	Hemşirelerin aşı tereddüdüyle başa çıkma rolleri	Aşı Tereddüdü ile Başa Çıkma Stratejileri	Aşı kabulü faktörleri	s.858
Parental views and the key role of nurses	Appelqvist ve ark. (3)	BMC Public Health	2023	Nitel Araştırma /Bilimsel Makale	Ebeveyn görüşleri ve hemşirelerin rolü	Aşı Tereddüdü ile Başa Çıkma Stratejileri	Birebir danışmanlık	s.1786
Motivational interviewing in perinatal care	Gagneur ve ark. (14)	Human Vaccines & Immunotherapeutics	2023	Nitel Araştırma/ Bilimsel Makale	Doğum sonrası aşı kararlarında danışmanlık	Aşı Tereddüdü ile Başa Çıkma Stratejileri	Anne-bebek danışmanlığı	s.225–231
Functions of Primary Care Nurses in COVID-19 Vaccination	Lyons ve ark. (4)	Journal of Advanced Nursing	2024	Derleme/Bilimsel Makale	COVID-19 sonrası hemşirelik rolleri	Eğitim ve Bilgilendirme Roller	Savunuculuk ve ulaşım	—
Pan-European survey on nurses	Graaf ve Oomen (12)	International Journal of Care Coordination	2023	Anket Tabanlı Nicel Araştırma/ Bilimsel Rapor	Hemşirelerin aşı bilgisi ve tutumu	Aşı Tereddüdü ile Başa Çıkma Stratejileri	Toplum liderliği	129-136
Kamu politikalarının analizi	Duman ve Yıldız (5)	Hacettepe Üni. İİBF Dergisi	2023	Politika Analizi – Bilimsel Makale	Aşı politikalarının karşılaştırması	Eğitim ve Bilgilendirme Roller	Profesyonel eğitim	s.62–84

Tablo 1: Doküman Analizi Tablosu (Devamı)

Doküman Adı	Yazar(lar)/ Kaynak	Yayınlayan Kurum/Dergi Adı	Yıl	Belge Türü	Temel Amaç	Ana Tema	Alt Tema	Alıntı/ Sayfa
Influenza vaccinations in ED	Hunsaker ve ark. (9)	Journal of Emergency Nursing	2023	Nitel Araştırma/ Bilimsel Makale	Grip aşısında hemşire eğitimi	Eğitim ve Bilgilendirme Roller	Toplum eğitimi	s.553–563
Motivational interviewing and COVID-19	Breckenridge ve ark. (13)	Public Health Nurs	2022	Nitel Araştırma/ Bilimsel Makale	Aşı tereddüdüyle baş etmede MI kullanımı	Aşı Tereddüdü ile Başa Çıkma Stratejileri	Motivasyonel görüşme	s.618–623
Vaccine supply chain management	Nduhura ve ark. (6)	African Journal of Governance and Development	2022	Politika Raporu	Aşı lojistiği ve tedarik zinciri	Toplum Temelli Müdahale ve Lojistik Roller	Lojistik yönetimi	s.367–390
Public health nursing post-COVID	Konstantakopoulou ve Galanis (17)	International Journal of Caring Sciences	2023	Nitel Araştırma/ Bilimsel Makale	Mobil aşılama uygulamaları	Toplum Temelli Müdahale ve Lojistik Roller	Mobil hizmet sunumu	s.1048–1053
Culturally Sensitive Education to Improve Vaccine Uptake	Liu ve ark. (10)	Journal of the American Pharmacists Association	2023	Nitel Araştırma/ Bilimsel Makale	Hemşire eğitimi ve aşı kabulü	Eğitim ve Bilgilendirme Roller	Kültürel duyarlılık	s.915-919
Nurse-led interventions to improve HPV vaccination uptake	Katz ve ark. (11)	Vaccine	2021	Nitel Araştırma/ Sistematik Derleme	HPV aşısında hemşire etkisi	Eğitim ve Bilgilendirme Roller	Toplum bilgilendirme	s.678–690
PHN in rural Hispanic COVID-19	Young ve Duea (18)	Journal of Transcultural Nursing	2024	Nitel Araştırma	Kırsal topluluklarda aşı uygulaması	Toplum Temelli Müdahale ve Lojistik Roller	Yerel liderlik iş birliği	s.2510-2520

Tablo 1: Doküman Analizi Tablosu (Devamı)

Doküman Adı	Yazar(lar)/ Kaynak	Yayınlayan Kurum/Dergi Adı	Yıl	Belge Türü	Temel Amaç	Ana Tema	Alt Tema	Alıntı/ Sayfa
Nurses' knowledge in Morocco	Laamiri ve ark. (16)	Tropical Medicine and Infectious Disease	2023	Nicel Araştırma	Toplumda aşı bilinci	Aşı Tereddüdü ile Başa Çıkma Stratejileri	Toplum bilinci artırılması	—
Nursing Leadership and Experience During COVID-19	Aquila ve ark. (20)	Patient Experience Journal	2020	Nitel Araştırma – Bilimsel Makale	Stratejik hemşirelik rolleri	Liderlik ve Yönetsel Rollerin Güçlenmesi	Stratejik liderlik	s.136–143
Immunization Agenda 2030	World Health Organization (2)	World Health Organization	2020	Strateji Belgesi	Küresel bağışıklama stratejileri	Liderlik ve Yönetsel Rollerin Güçlenmesi	Yönetsel sorumluluklar	—
Partnerships with communities	Song ve ark. (19)	International Journal of Public Health	2024	Nitel Araştırma – Bilimsel Makale	Toplum temelli aşı çalışmaları	Toplum Temelli Müdahale ve Lojistik Roller	Kültürel uyum ve iş birliği	s.1-11
Vaccine hesitancy in HCWs	Peterson ve ark. (21)	Vaccines	2022	Derleme – Bilimsel Makale	Sağlık çalışanlarında aşı tereddüdü	Aşı Tereddüdü ile Başa Çıkma Stratejileri	Profesyonel tereddüt	s.948

Tartışma

Bu çalışmanın bulguları, halk sağlığı hemşirelerinin aşılama süreçlerinde sahip olduğu rollerin geleneksel klinik uygulamaların ötesine geçtiğini göstermektedir. Hemşireler yalnızca aşı uygulayıcısı olmanın ötesinde; toplumu bilgilendirme, bireysel danışmanlık sağlama, toplumsal güven inşa etme, liderlik geliştirme ve lojistik süreçleri yönetme gibi çok boyutlu sorumlulukları içerecek şekilde genişlemiştir. Bu durum, halk sağlığı hemşireliğini halkla doğrudan etkileşim kurabilen, sistem düzeyinde karar alma süreçlerine katkı sunabilen stratejik bir meslek olarak konumlandırmaktadır.

Aşı tereddüdü gibi karmaşık halk sağlığı sorunlarında hemşirelerin birey merkezli iletişim becerilerinin ön plana çıktığı, özellikle motivasyonel görüşme ve birebir danışmanlık yaklaşımlarının etkili olduğu önceki çalışmalarda da belirtilmiştir. Örneğin, Gagneur ve arkadaşlarının (2023) araştırmaları, bireysel etkileşimin ebeveynlerin aşı kararlarında belirleyici rol oynadığını göstermektedir (14). Bu bağlamda, hemşirelerin yalnızca bilgi aktaran değil, aynı zamanda davranışsal değişimi destekleyen güvenilir profesyoneller oldukları söylenebilir. Covid-19 pandemisi sonrası sağlık sistemlerinin yeniden yapılandırılması sürecinde, hemşirelerin liderlik kapasiteleri ve yönetsel yetkinlikleri giderek daha görünür hale gelmiştir. Literatürde hemşirelerin veri yönetimi, savunuculuk ve politika oluşturma gibi alanlarda aktif rol üstlenmesi, bu dönüşümün bir yansıması olarak değerlendirilmektedir (2,4-20).

Eğitim ve bilgilendirme stratejilerinde ise hemşirelerin yalnızca hedef gruplara bilgi aktarmakla kalmayıp, aynı zamanda sağlık okuryazarlığını artırmaya ve aşıya yönelik olumlu sosyal normlar oluşturmaya yönelik çabaları dikkat çekmektedir. Ancak, bu tür müdahalelerin etkililiğini ölçen çalışmaların çoğunlukla nitel yapıda olması, kanıt düzeyini sınırlamaktadır (4,10-13). Nitel bulgular topluma yönelik eğitsel müdahalelerin anlamlı olduğunu gösterse de bu katkının somut aşı oranlarına ne ölçüde yansıdığı çoğu zaman belirsizdir.

Toplum temelli hemşirelik uygulamaları, yerel bağlamların dinamiklerini dikkate alan esnek modeller gerektirmektedir. Özellikle kırsal bölgelerde mobil aşılama hizmetlerinin önemi artarken, kentsel alanlarda daha yapısal ve çok aktörlü stratejiler gerekmektedir. Bu çeşitlilik, halk sağlığı hemşireliğinin bağlamsal uyarlanabilirlik kapasitesinin yüksek olması gerektiğini ortaya koymaktadır. Literatürde bu çeşitliliğin dikkate alınmadığı müdahalelerin etkililiğinin sınırlı kaldığı örnekler mevcuttur (17,18-19).

Bu çalışmanın en belirgin katkısı, halk sağlığı hemşireliğine ait rolleri yalnızca bir disiplin çerçevesinde değil, çok düzeyli bir sağlık sistemi perspektifinden analiz etmesidir. Ancak belgelerin çoğunun nitel veya kavramsal ağırlıklı olması, hemşirelik müdahalelerinin somut etkilerini ölçmede zorluk yaratmaktadır. Bu durum, literatürde sıkça dile getirilen bir metodolojik boşluktur.

Gelecekteki araştırmalarda nicel veriye dayalı uzunlamasına çalışmaların artırılması, hemşirelik müdahalelerinin doğrudan sağlık çıktıları üzerindeki etkisini göstermek açısından önemlidir. Özellikle çok düzeyli modeller kullanılarak hem bireysel davranış değişimi hem de sistemsal politika sonuçları birlikte değerlendirildiğinde, halk sağlığı hemşireliğinin etkisi daha bütüncül şekilde ortaya konabilecektir.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada, halk sağlığı hemşirelerinin aşılama oranlarını artırmadaki rolleri içeren 2020–2024 yılları arasında yayımlanan bilimsel yayınlar, ulusal kılavuzlar ve uluslararası politika belgeleri incelenmiştir. Bulgular, hemşirelerin aşı tereddüdüyle mücadele, toplumda güven oluşturma, yerel liderlerle iş birliği yapma ve eğitim faaliyetleri yoluyla aşı kabulünü artırma gibi çok boyutlu işlevlerde etkin rol üstlendiklerini ve bu rolleri farklı bağlamlarda uygulamaya koyduklarını ortaya koymaktadır. Covid-19 pandemisi sonrasında hemşirelerin esneklik, hızlı müdahale kapasitesi ve kültürel duyarlılık çerçevesinde sahaya uyum sağlayabilmeleri, aşılama programlarının etkinliğini doğrudan etkilemiştir. Ancak çalışmada, özellikle kırsal bölgelerde hizmet sunumu, lojistik süreçlerin yönetimi, sağlık eşitsizlikleriyle mücadele ve yerel liderlerle iş birliği gibi alanlarda yapısal zorlukların sürdüğü belirlenmiştir. Bu zorlukların giderilmesi, hemşirelerin aşılama programlarındaki etkin rollerinin sürdürülebilirliğini sağlamak açısından kritik öneme sahiptir. Bu doğrultuda geliştirilen öneriler şunlardır:

- Hemşirelerin aşı iletişimi ve toplumla etkileşim becerilerini güçlendirmek amacıyla sürekli mesleki gelişim programları desteklenmelidir.
- Eğitim stratejileri yalnızca mevcut sağlık çalışanlarını değil, hemşirelik öğrencilerini de kapsamalı ve gelecekteki profesyonellerin aşılama konusundaki bilgi ve tutumları geliştirilmelidir.
- Kırsal ve dezavantajlı bölgelerde sahaya yönelik uygulamalar lojistik destekle birlikte planlanmalı, hemşirelerin bu alanlardaki operasyonel etkinliği artırılmalıdır.
- Toplum liderleriyle iş birliğini teşvik eden, kültürel hassasiyeti yüksek ve yerel bağlama uygun müdahale modelleri geliştirilmelidir.
- Lojistik zincirin yönetimi konusunda hemşirelere yönelik teknik eğitimler artırılmalı ve bu alandaki görev ve sorumluluklar sistematik olarak tanımlanmalıdır.
- Hemşirelerin aşılama süreçlerindeki rollerini görünür ve sürdürülebilir kılmak için ulusal politika belgeleri hazırlanmalı, bu politikaların sahaya entegrasyonu düzenli biçimde izlenmelidir.

Sonuç olarak, hemşirelerin bilgi, beceri ve çok yönlü stratejik rollerinin desteklenmesi durumunda aşılama oranlarında anlamlı artışlar sağlanabileceği ve toplum sağlığının uzun vadede sürdürülebilir biçimde güçlendirilebileceği ortaya konmuştur. Bu bağlamda, hemşirelik uygulamalarının bilimsel temelli politikalarla desteklenmesi ve saha uygulamalarının veriye dayalı olarak izlenmesi, hemşirelik mesleğinin toplumsal etkisini artıracak ve halk sağlığı hedeflerine ulaşmada önemli bir ivme sağlayacaktır.

Etik Beyan: Helsinki Bildirgesi'ndeki araştırma ilkelerine bağlı kalındığı ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan edilmiştir.

Yazarların Katkıları: Çalışma konsepti/tasarımı: NB – Veri toplama: NB – Veri analizi/yorumlama: NB – Makalenin yazımı: NB – İçeriğin eleştirel incelenmesi: NB – Son onay ve sorumluluk: NB – Süpervizyon: NB.

Akran Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması yoktur.

Finansal Destek: Finansal destek alınmamıştır.

Teşekkür: Teşekkür açıklaması yoktur.

Diğer Beyanlar: Yok.

Kaynaklar

1. World Health Organization. Immunization coverage. WHO Fact Sheet No. 378. Geneva: World Health Organization, 2024.
2. World Health Organization (WHO). Immunization Agenda 2030: A global strategy to leave no one behind. Geneva: World Health Organization; 2020. Available from: <https://www.who.int/docs/default-source/immunization/strategy/ia2030/ia2030-document-en.pdf>. Erişim: 20.04.2025
3. Appelqvist E, Danielsson M, Jama A, et al. Parental views and the key role of nurses for high vaccine acceptance in Sweden – a focus group study. *BMC Public Health*. 2023;23:1786. doi:10.1186/s12889-023-16678-5
4. Lyons R, Mathews M, Ryan D, et al. A Qualitative analysis of the functions of primary care nurses in COVID-19 vaccination. *J Adv Nurs*. 2025;81(5):2510-2520. doi:10.1111/jan.16468
5. Duman H, Yıldız M. Aşılama konulu kamu politikalarının karşılaştırmalı bir analizi. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 2023;41(1):62–84. doi:10.17065/huniibf.1099139
6. Nduhura A, Molokwane T, Tshombe LM, Nuwagaba I. Vaccine supply chain management: Implications for reforming supply chain policy and practice in pandemic times. *Afr J Gov Dev*. 2022;11(1.2):367–390.
7. Bowen GA. Document analysis as a qualitative research method. *Qual Res J*. 2009;9(2):27–40. doi:10.3316/QRJ0902027.
8. Elo S, Kyngäs H. The qualitative content analysis process. *J Adv Nurs*. 2008;62(1):107–115. doi:10.1111/j.1365-2648.2007.04569.x
9. Hunsaker S, Garrett L, Merrill K, Rhodes R. Meeting patients where they are: A nurse-driven quality improvement project to provide influenza vaccinations in the emergency department. *J Emerg Nurs*. 2023;49(4):553–563.e3. doi:10.1016/j.jen.2023.02.002
10. Liu I, Cruz A, Gamcsik S, Harris SC. Reducing barriers to COVID-19 vaccine uptake through a culturally sensitive pharmacy-led patient medication education group in a behavioral health population. *J Am Pharm Assoc (2003)*. 2023;63(3):915-919. doi:10.1016/j.japh.2023.01.012
11. Katz IT, Bogart LM, Fu CM, Liu Y, Michael YL, Lam WKK. Nurse-led interventions to improve HPV vaccination uptake: A systematic review. *Vaccine*. 2021;39(4):678–690.
12. Graaf A, Oomen T. Nurses' roles, views and knowledge regarding vaccines and vaccination: A pan-European survey. *SAGE Open Nurs*. 2023;9. doi:10.1177/20534345231207527
13. Breckenridge LA, Burns D, Nye C. The use of motivational interviewing to overcome COVID-19 vaccine hesitancy in primary care settings. *Public Health Nurs*. 2022;39(3):618–623. doi:10.1111/phn.13003
14. Gagneur A, Gosselin V, Dubé È, Gagnon R, Lemaitre T. Motivational interviewing for improving vaccine coverage in perinatal care: Updated evidence and practice. *Hum Vaccin Immunother*. 2023;19(2):225–231. doi:10.1080/21645515.2022.2157324
15. Baniak LM, Luyster FS, Raible CA, McCray EE, Strollo PJ. COVID-19 vaccine hesitancy and uptake among nursing staff during an active vaccine rollout. *Vaccines*. 2021;9(8):858. doi:10.3390/vaccines9080858
16. Laamiri FZ, Aarrad M, Manoussi A, et al. COVID-19 in Morocco: nurses' knowledge of anti-COVID-19 vaccines and their involvement in vaccine vigilance. *Trop Med Infect Dis*. 2023;8(4):97. doi:10.3390/tropicalmed8040097
17. Konstantakopoulou O, Galanis P. Public health nursing after the COVID-19 pandemic. *Int J Caring Sci*. 2023;16(2):1048–1053.

18. Young SE, Duea SR. The role of the public health nurse in collaborative efforts to manage COVID-19 in a rural Hispanic population: A qualitative inquiry. *J Transcult Nurs.* 2025;36(2):134-141. doi:10.1177/10436596241286188
19. Song MY, Blake-Hepburn D, Varia M, et al. Perceived effectiveness of public health unit partnerships with faith-based and other community-based organizations to promote COVID-19 vaccination among ethnoracial communities. *Int J Public Health.* 2024;69:1607200. doi:10.3389/ijph.2024.1607200
20. Aquilia A, Grimley K, Jacobs B, et al. Nursing leadership during COVID-19: Enhancing patient, family and workforce experience. *Patient Experience J.* 2020;7(2):136-143. doi:10.35680/2372-0247.1482
21. Peterson CJ, Lee B, Nugent K. COVID-19 vaccination hesitancy among healthcare workers: A review. *Vaccines (Basel).* 2022;10(6):948. doi:10.3390/vaccines10060948
22. T.C. Sağlık Bakanlığı. Eriřkin Bağışıklama Rehberi. Ankara: Bilimsel Tıp Yaymevi; 2023.